

HÖGSKOLAN
DALARNA

Examensarbete

Avancerad nivå

Hur används sång i undervisningen av svenska för invandrare?

En studie i lärares sångval och metoder

Författare: Tuva Modéer

Handledare: Cecilia Andersson

Examinator: Juvas Marianne Liljas

Termin: HT 2014

Program: Lärarprogrammet

Ämne/huvudområde: Pedagogiskt arbete

Poäng: 15 hp

Högskolan

Dalarna

791 88 Falun

Sammanfattning

Syftet med följande undersökning är att få ökad insikt om hur lärare i Svenska för invandrare (sfi) gör när de använder sång i språkinlärningen, vilka sånger de väljer, vilka övningar de tillämpar på dem samt hur de anser att arbetssättet mottagits hos eleverna. Det är en kvalitativ studie och sju lärare har medverkat med information. Genom intervjuer och e-postkorrespondens har empiri samlats in. Studiens samlade data analyseras med utgångspunkt i ett sociokulturellt perspektiv på lärande.

Informanternas svar ger en lång lista på användbara sånger de tycker om och hur de arbetar med dem i klassrummet. De väljer sånger med texter på elevernas nivå som samtidigt övar något av de moment man i övrigt arbetar med i undervisningen. Många använder sångens ljud och rytmer till uttalsträning. Sånginslagen har överlag gett mycket positiv respons hos eleverna.

En förhoppning med studien är att språklärare ska inspireras till att använda sånger i samband med inläring av svenska språket. Arbetets bilaga inrymmer av det skälet en extra noggrann redogörelse för i studien angivna sånger.

Sökord

Sång, musik, svenska som andraspråk, svenska för invandrare (sfi), språkinläring, vuxenpedagogik

Innehållsförteckning

Inledning	4
Introduktion.....	4
Bakgrund.....	5
Svenska för invandrare.....	5
Terminologi.....	6
Sång i andraspråksundervisning.....	7
Specialkomponerade sånger för andraspråksinläring.....	9
Sfi-läromedel med sång.....	10
Syfte och frågeställning	12
Metod	12
Teori och tidigare forskning	14
Ett sociokulturellt perspektiv.....	14
Krashens monitormodell.....	14
Hjärnans och kroppens hantering av språk och musik.....	15
The Song Stuck In My Head.....	16
Språkinläring baserad på prosodi.....	17
Avhandlingar och uppsatser.....	19
Resultat	21
Kort presentation av informanterna.....	21
Vilka sånger använder informanterna och varför väljer de just dem?.....	21
Hur brukar informanterna gå till väga när de använder sång i undervisningen?.....	23
Vilka erfarenheter har lärarna av elevernas reaktioner på sånginslagen?.....	24
Sånger.....	25
Diskussion	26
Metoddiskussion.....	26
Validitet.....	26
Reliabilitet.....	27
Generaliserbarhet.....	27
Resultatdiskussion.....	27
Sångval.....	28
Sångernas användningsområden.....	29
Effekter och reaktioner hos eleverna.....	31
Slutsatser.....	32
Avslutande reflektion	33
Förslag på fortsatt forskning.....	33
Referenser	34
Bilagor	38
Bilaga 1. Intervjufrågor.....	39
Bilaga 2. Upplysningar till informanterna.....	40
Bilaga 3. Sånger i Andersson, 2010.....	41
Bilaga 4. Melodier som använts till sångerna i Bogren & Sundström, 2011.....	43
Bilaga 5. Sånger i Brandeby, 2008 och 2011.....	43
Bilaga 6. Sånger nämnda i tidigare forskning.....	44
Bilaga 7. Sånger och metoder som nämnts i intervjuerna.....	45
Bilaga 8. Noter på relativt okända visor nämnda i intervjuerna.....	48

Inledning

Introduktion

När jag undervisar i svenska för invandrare, (sfi) har jag inte kunnat hålla mitt musikintresse borta från lektionerna. Jag har klämt in sånger för att passa in i de flesta teman eller övningsmoment och provat mig fram för att försöka utnyttja sångerna maximalt i språkträningssyfte. Mina elever har verkligen uppskattat sånginslagen, vilket uppmuntrat mig att utveckla arbetssättet. Dock har det varit svårt att hitta bra sånger på lagom språklig nivå och till slut har idéerna om hur de kan användas sinat. En låtlista och tips på metoder hade då varit till stor glädje för mig.

Många lärare inom sfi använder sig av sång för att förstärka inläringen och bidra till en avslappnad och positiv stämning. Det finns också många lärare som känner sig osäkra på hur de kan gå till väga och om deras musikaliska förmåga räcker till. Jag skulle därför vilja veta mer om hur de lärare som ofta använder sång som verktyg gör i praktiken, detta för att ge andra råd och idéer samt för att öka kunskapen om detta förhållandevis utforskade område. Om mitt arbete kan leda till att fler lärare kan känna sig inspirerade och vågar arbeta med musik som redskap skulle det förmodligen bidra till en roligare studietid för deras elever, med bättre resultat.

Min förhoppning med denna studie är att få möta inspirerande lärare, fulla av erfarenhet och glädje inför att sjunga i språkundervisningen. De kan förmodligen ge mig och andra nya tankar om sång inom sfi-undervisningen, samt förslag på metoder och sånger de funnit användbara. Ökad kunskap inom området behövs och kan utgöra en guldgruva för många lärare. Studiens avsikt är undersöka litteratur och forskning inom fältet samt att insamla egna data för bearbetning och analys.

Bakgrund

Svenska för invandrare

Svenska för invandrare (sfi) är en utbildning med målet att ge vuxna invandrare ett funktionellt andraspråk (Skolverket, 2012a). Utbildningen har funnits sedan 1965, men har under de år som gått förändrats i stor utsträckning (Hayrapetian, 2007). Idag har kommunerna ansvar för att utbildningen erbjuds folkbokförda invandrare från 16 års ålder. Kommunerna kan sluta avtal med annan part om att utföra uppdraget (Migrationsverket 2014, Sveriges Riksdag, 2010). Elever i verksamheten har rätt till 15 timmars undervisning i veckan och riktvärdet för hur lång tid det bör ta att avklara sin utbildning är 525 timmar, vilket motsvarar ca nio månaders studier. Riktvärdet kan dock överskridas beroende på den enskilda elevens behov (Sveriges Riksdag 2011).

Utbildningen består av tre olika studievägar, riktade till elever med olika bakgrund, förutsättningar och mål: studieväg 1, för personer med mycket kort studiebakgrund, (kurs A och B), studieväg 2, för personer med medellång studiebakgrund (kurs B och C) och studieväg 3, för personer med lång studiebakgrund (kurs C och D). Elever kan avsluta utbildningen efter respektive kurs även om målet är att alla ska nå kurs D. Läs- och skrivinläring, för dem som behöver, erbjuds också inom sfi (Skolverket, 2012a:9).

I kursplanen för sfi betonas utvecklandet av en kommunikativ språkförmåga för att aktivt kunna delta i vardags-, samhälls- och arbetsliv (Skolverket 2012a:7). De mål eleven ska utveckla är:

- sin förmåga att läsa och skriva svenska,
- sin förmåga att tala, samtala, läsa, lyssna och förstå svenska i olika sammanhang,
- ett gott uttal,
- sin förmåga att använda relevanta hjälpmedel,
- sin förmåga att anpassa språket till olika mottagare och situationer,
- insikter i hur man lär sig språk, och
- inlärnings- och kommunikationsstrategier för sin fortsatta språkutveckling.

(Skolverket, 2012a:42)

Kunskapskraven är anpassade efter nivån i respektive kurs och bedömer till exempel huruvida eleven kan variera sitt språk, använda lässtrategier eller tillämpa vissa grammatiska strukturer. I undervisningen bör det vidgade textbegreppet ges stort utrymme.

Det innebär att texter som används inte alltid behöver innebära läsning. De kan även röra sig om bild, film eller ljudande material (Skolverket 2012a:8-58).

Att förmedla värdet av kulturell och etnisk mångfald betonas i Läroplanen för Vuxenutbildningen. Undervisningen ska dessutom förmedla ”kunskaper som utgör den gemensamma referensramen i samhället” (Skolverket, 2012b:6). En viktig del av stoffet är det svenska, nordiska och västerländska kulturarvet och målet är att eleven ska kunna söka sig till kulturutbud och hämta stimulans ur kulturella upplevelser (Skolverket, 2012b:11).

Nedan ges en bakgrund till sång tillämpad på sfi-undervisning. Först redovisas metoder och råd, sedan ges tre exempel på läromedel med sång. Slutligen beskrivs arbetssättet *svenska med sång*, som bedrivs på sfi Södervärn i Malmö. Som stöd för läsaren presenteras allra först en lista på fackuttryck, som förekommer i detta examensarbete, med en kort definition.

Terminologi

acquisition – omedvetet språktillägnande

andra språk - ett språk som lärs in i landet där det talas

din – ofrivilligt repeterande av språkliga enheter i medvetandet

främmande språk- ett språk som lärs in utanför landet där det talas

learning – medvetet språktillägnande

målspråk – det språk som studeras

prosodi – språkets rytm och melodi

sfi – utbildningsformen svenska för invandrare

SSIMH – fenomenet “the Song Stuck In My Head”, vilket innebär att sånger ”fastnar på hjärnan”.

suggestopedi – språkinlärningsmetod med inslag av bland annat rollspel, lek, musik och dans.

Sång i andraspråksundervisning

Andreas Andersson har skrivit boken *Musik i sfi-undervisningen. Hur du arbetar språkutvecklande med musik*. Han har både erfarenhet av arbetet som sfi-lärare och musiklejare men poängterar starkt att alla lärare, oavsett bakgrund, kan ha stor pedagogisk nytta av att använda musik i undervisningen.

Jag tror att alla kan sjunga. Alla kanske inte kan sjunga alla toner, kanske inte heller en hel sång med rätt tonintervall, men sjunga kan alla, även du som läser detta. Att arbeta pedagogiskt med musik och språk handlar inte ett dugg om att kunna sjunga rätt toner. Det handlar snarare om att med hjälp av musik och sånger arbeta med språkinläring och för det krävs bara lite mod, lite vilja och mycket humor. Du tror kanske att de studerande bara kommer att prata om din sångröst, men så är det inte. Ingen tänker på om du sjunger bra eller dåligt så länge du vet hur du vill att ni ska arbeta med musiken. En bra sångröst kan vara bra att ha ibland, men i klassrummet är det snarare önskvärdt att vi lärare sjunger precis lika "olika bra" som alla andra.

(Andersson, 2010:17)

Det är inte bara läraren som kan tveka inför att sjunga, många elever är också blyga och trevande i början. Isen bryts då lätt med humor, tävlingsinslag, rörelser och tydliga uppgifter, menar Andersson (2010:20). Vissa elever vill eller vågar dock inte sjunga, någon anser att det strider mot religionen, eller så känns det inte bra att sjunga då män och kvinnor är blandade. Det ska självklart respekteras och behöver inte innebära ett problem, dessa elever kan tillgodogöra sig mycket utan att själva delta i sången (Andersson, 2010:41).

"En sångtext är en rik källa till vidare arbete" säger Andersson (2010:12). Funda Keskin (2011:379), föreläsare, filosofie doktor och lärare i turkiska vid universitetet i Istanbul, håller med. Sånger är mycket användbara autentiska texter som också förmedlar något om mål-språkets kultur, säger hon. Här är några av alla de förslag på övningar som Andersson (2010) och Keskin (2011) ger:

För att kunna lyssna aktivt och koncentrerat hjälper det att förbereda eleverna genom att introducera de nyckelord eller grammatiska strukturer som behövs för förståelsen. Muntliga övningar såsom att försöka förutspå sångens tema utifrån titeln, associera kring bilder som har med sången att göra, dramatisera texten eller prata om kompositören eller om sångens budskap är också bra som introduktion (Andersson, 2010:20-21, Keskin, 2011:380). Hörförståelsen kan övas genom att ordna sångtextens rader som blandats ihop eller att lyssna så noggrant att man kan återge det sista ordet man hörde, oavsett när läraren pausar sången (Keskin, 2011:381). Andersson ber sina elever att skriva ned de ord de känner igen när de lyssnar första gången, alla ord samlas sedan på tavlan, eventuellt ordnade efter ordklasser eller

andra kategorier. Vid nästa genomlysning hör eleverna nya ord och man fyller på och rättar. Några av de förslag på skrivövningar som ges är att fortsätta historien, skriva om eller till en av personerna i visan eller skriva en dialog mellan visans karaktärer (Andersson, 2010:46-47, Keskin 2011:382). Eleverna fokuserar på ord och fraser till exempel genom att fylla i luckor i sångtexten, hitta fel läraren skrivit in, arbeta med ord i samma domän, synonyma/närliggande ord och fraser eller byta ut värdeladdade ord mot neutrala (Andersson, 2010:25). Tips på grammatikövningar är bland annat att byta prepositioner och prata om skillnaden, öva bestämdhet och plural på sångens substantiv, eller byta tempus på verben (Andersson, 2010:45). Uttalet tränas främst genom körläsning. Andersson markerar betonade stavelser med långa streck och obetonade stavelser med punkter. Efter att ha klappat rytmen och läst texten många gånger suddar han ut orden och låter rytmen stå kvar. Nu kan gruppen göra en egen sångtext utifrån den (Andersson, 2010:33-37).

Repetition är enligt Vygotskij mycket lärorikt, men vid alltför många upprepningar tappar tanken kraft. Det kan därför vara mer effektivt att sprida repetitionerna över flera tillfällen (Lindqvist, 1999:96). Andersson (2010:21-23) säger att läraren gärna kan använda mycket tid och flera lektionspass åt en sång, men inte hålla inte på så länge varje gång att eleverna tappar intresset.

Förutom att arbeta med sånger på målspråket kan det ge många elever ökat självförtroende att få spela upp musik från sina hemländer för sina kamrater. De får då visa upp något de tycker om och är experter på. Eleverna blir dessutom motiverade att ta reda på hur de på svenska kan berätta om musiken (Andersson, 2010:38-40).

Andersson väljer sånger med omsorg. Han rekommenderar enkla melodier med en tydlig rytm. Texterna ska vara enkelt uppbyggda utan abstrakta miljö- eller känslubeskrivningar. Kända, vardagsnära och tilltalande ämnen såsom livet, familjen och relationer är säkra kort (Andersson, 2010:5-20). Keskin (2011:378) väljer korta och långsamma sånger till nybörjare och fokuserar mer på meningsfulla texter med intressanta grammatiska strukturer för avancerade studenter. Hon försöker dessutom ta reda på vilken slags musik merparten av klassen föredrar och anpassa sig till det.

Andersson (2010:60-63) ger många förslag på sånger och hur de kan användas. Här är ett par exempel. (Fullständig lista i Bilaga 3.)

- I natt jag drömde (Cornelis Vreeswijk)
 - o Motsatser: dröm-verklighet, krig-fred,
 - o Olika tempus - preteritum

- Sommaren är kort (Tomas Ledin)
 - Väder, årstider
 - Ordklasser: adjektiv och verb
 - En/ett
 - Rytmisering
 - Skriv ny text
 - Ord: olika ord för tidning, olika typer av tidningar

Specialkomponerade sånger för andraspråksinlärning

Xia och Alexander, forskare vid Kansas State University (1987), har komponerat specialskrivna sånger i syfte att studera hur musik kan användas som minnesverktyg för engelskspråkiga elever som studerar kinesiska. Dessa sånger är baserade på korta texter, ramsor och dialoger. Sångernas rytm är densamma som i det talade språket och melodierna härmar talets intonation. Man använder till stor del rim och onomatopoetiska ord, d.v.s. ord som låter som den företeelse de beskriver. Ord och fraser upprepas mycket i sångerna.

Inlärningen av sångerna gjordes i tre steg: förståelse av texten utan hjälp av modersmålet med stöd av exempelvis bilder, rytmisk textläsning och slutligen att läggs melodin till texten. Sångerna och upprepades sedan 4-5 gånger tills eleverna kan den utan lärarens hjälp.

Eva Bornemark, musiklärare, körledare, rytmikpedagog arbetar på ett liknande sätt med kursen *svenska med sång* på sfi Södervärn. I början använde hon sig av befintliga sånger men tyckte snart att texterna var för svåra att förklara. Det kunde röra sig om ett alltför bildligt innehåll eller en för avancerad grammatik. Hon började därför skriva egna sånger anpassade efter elevernas befintliga ordförråd och en syntax på deras nivå. Sångerna är korta och konkreta och rör sådant man i övrigt arbetar med i undervisningen. Bornemark undviker känsliga ämnen som religion eller sådant som kan röra upp smärtsamma minnen. Melodierna är enkla med ett litet omfång på cirka fem, sex toner, vilket är nära talrösten och kompositionerna bygger på talets naturliga rytm och språkmelodi, liksom Xia och Alexanders sånger.

Eleverna blir oftast glada av under sångpassen. Att de lär sig språket på köpet glöms nästan bort. Bornemark och hennes kollegor märker tydligt att *svenska med sång* formar ett snyggt svenskt uttal och att eleverna kan använda sångerna för att plocka fram ord ur minnet (Thulin, 2012:16, Bonde, 2007:12-15, Ståhlberg, 2009:15-22, Kjellman, 2012).

Sfi-läromedel med sång

”Sjung och träna svenska. 70 sånger för sfi-undervisning”

Författarna till boken, Bogren och Sundström, är själva sfi-lärare och beskriver hur de tidigare använt sig av sånger från den svenska sångskatten men ansett att de ofta varit för svåra p.g.a. rim, föråldrade ord och poetiska uttryck. Efter ett seminarium blev de inspirerade att själva skriva sångtexter med ett vuxet innehåll utifrån sina elevers nivå och behov. Melodierna de valt är framförallt barnsånger. Alla är välkända och enkla med ett begränsat tonomfång för att ligga så nära talet som möjligt. En lista över de 16 melodier som använts finns som i Bilaga 4.

Bogren och Sundström schemalägger sång för att det ska bli en naturlig del av undervisningen. Varje grupp har sång minst en halvtimme i veckan. Sångerna bestäms efter ämnen som är aktuella för tillfället. Man börjar med att läsa texten i kör tillsammans och sjunger därefter flera gånger. Vissa elever behöver lyssna många gånger innan de vågar sjunga, vilket också kan vara mycket lärorikt. Sångerna som är skrivna som dialoger används till växelsång, då halva klassen sjunger mot andra halvan. I sångerna som innehåller upprepningar agerar läraren försångare.

De flesta elever är positiva, andra har svårare att förstå nyttan med sånginslagen. Intresset har då ökat om man tränar samma moment under sångstunderna som under den övriga undervisningen. Det har hänt att sångerna sedan gnolas spontant av eleverna under grammatikpassen.

Boken är indelad i fyra delar; sånger som

1. övar fonem, alfabetet, veckodagar, datum och enkla fraser
2. grundläggande grammatiska moment och ordförråd inom vanliga nybörjarteman
3. prepositionsuttryck, adverb, ordföljd, kortsvar, dialog, årstider, adjektivformer och nya pronomen,
4. ett utbyggt språk för elever på C- och D-nivå.

I själva boken står sångtexterna med illustrationer. En DVD-skiva hör också till, med inspelningar av sångerna, noter med melodistämman och ackord samt arbetsblad med övningar (Bogren & Sundström, 2011).

”Grammatiksånger”

Boken består av 20 sånger med utgångspunkt i den grammatik som är speciellt svår för utländska inlärare. ”Olika böjningsformer, olika typmeningar, ord som är svåra att skilja från varandra, uttal och betoningar, sätt att svara, m.m. har fått inspirera till texter och melodier”, berättar Bergström (1995:3). Tre av melodierna är kända, i övrigt har författaren själv komponerat sångerna.

Bergström är inspirerad av Lozanovs *suggestopediska* språkundervisning, vilken förespråkar att ”språket bäst lärs in i en positiv och harmonisk lärmiljö utifrån olika typer av sociala aktiviteter såsom rollspel, lek, musik, rytm, sång och dans” (Xia, 1987, Mannerheim, 2013). Han önskar att sångerna ska leda till att eleverna blir mångsidigt stimulerade, psykiskt avslappnade och lär in mycket av språket undermedvetet.

Sångernas nivå sträcker sig från nybörjarstadiet upp till svårare grammatik. Till boken hör en skiva med inspelningar och en lärarpärm med kommentarer samt förslag på olika arbetssätt och övningar (Bergström, 1995).

”Hör och härma” samt ”Hör och härma. Röda boken - lite lättare”

Materialet tränar uttal på många olika sätt, däribland sång. (Se lista på sångerna i Bilaga 5.) I den första boken har författaren gjort lucktexter av sångerna och i den andra boken har de långa ljuden markerats. Texterna har också många illustrationer. Till böckerna hör en skiva där sångerna spelats in och en hemsida där texterna kan höras på många av våra invandrar-språk (Brandebry 2008, 2011). Brandebry skriver att musik är oslagbar när det gäller att fånga rytmen i språket och för att skapa lust och glädje. ”Och texterna sätter sig fast, som vår barndoms visor och psalmverser gjorde, trots att vi inte alltid förstod alla orden” (Brandebry, 2008:1).

Syfte och frågeställning

Syftet till undersökningen är att få ökad insikt om hur sfi-lärare gör när de använder sång i språkinläringen samt vilka erfarenheter och tankar de har kring detta. En ambition är att arbetet ska ge fakta och exempel som kan skapa underlag för andra sfi-lärare. Undersökningens frågeställningar lyder:

- Vilka sånger använder informanterna och varför väljer de just dem?
- Hur går de till väga när de använder sång i undervisningen?
- Vilka erfarenheter har lärarna av elevernas reaktioner på sånginslagen?

Metod

Då huvudsyftet med undersökningen var att få reda på vilka sånger sfi-lärare använder, hur de använder dem samt hur de fungerat i klassrummet valdes kvalitativa intervjuer som metod.

Enligt Lagerholm är en av principerna för urval till intervjuer att få så stor bredd som möjligt, en annan att välja intervjupersoner ”som på goda grunder kan antas ha rikligt med kunskap om de företeelser vi undersöker” (Lagerholm, 2010:55). Den första principen uppfylldes genom att alla sfi-anordnare inom en 15-20 mils radie i Mellansverige kontaktades via telefon med frågan om någon i kollegiet använder sång i sin undervisning. Det rörde sig om totalt fjorton skolor men endast i tio av fallen lyckades kontaktförsöken. I tre av de kontaktade kommunerna används inte sång inom sfi. Den andra principen uppfylldes genom att sju lärare med erfarenhet av sång i undervisningen valde att delta i undersökningen. Två av dem valde dock att svara via e-post i stället för intervju. De sju informanterna arbetar med sfi-undervisning i olika kommuner.

Intervjuerna och mailkorrespondensen utgick från följande frågor (se även Bilaga 1):

- Vilka sånger har du använt i undervisningen?
- Varför har du valt dessa sånger?
- Vilka slags sånger har du valt bort?
- Hur har du arbetat med sångerna?
- Vilka sånger och metoder har gett bäst resultat inlärningsmässigt?
- Vilka sånger och metoder tror du eleverna har tyckt mest om?

Graden av strukturering och standardisering i intervjuerna var relativt låg. Frågorna var visserligen lika formulerade för alla informanter, men ställdes i olika ordning beroende på hur samtalet flöt och i vissa fall gav intervjupersonerna spontant svar på frågorna utan att de behövde ställas. Informanterna fick tolka frågorna fritt och svara så lite eller mycket det ville (Patel & Davidson, 2003:72). Intervjuernas längd varierade mellan ca 40 och 90 minuter.

Vetenskapsrådet har utvecklat rekommendationer vad gäller forskningsetiska principer. Fyra huvudsakliga principer bör beaktas: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* (Vetenskapsrådet, 2002). I enlighet med informationskravet förklarades undersökningens syfte och metod förklarades redan i den första kontakten med informanterna (se vidare bilaga 2). Samtyckeskravet beaktades genom att informanterna samtyckte till att delta och själva bestämde villkoren för intervjun eller mailkorrespondensen. Svaren från intervjuerna antecknades sedan kontinuerligt genom stödord. Då inspelning rekommenderas för att inte förlora viktiga detaljer (Ely m.fl. 1993:67) kompletterades anteckningarna med ljudupptagning under de två första intervjuerna. Dock hämmades en av informanterna uppenbart av detta och en annan bad att slippa bli inspelad, vilket ledde till att metoden sedan ändrades till endast anteckningar. Har intervjun inte spelats in är det mycket viktigt att gå igenom sina anteckningar i direkt anslutning till intervjun, råder Ejvegård (2003:50). Plats och tid bör på förhand planeras för detta, något som följdes i samtliga fall. Undersökningens empiriska material består således av främst anteckningar från de fem intervjuerna, dessutom av e-postkorrespondens med två av informanterna och ett par ljudupptagningar.

”En intervjuad person ska inte i efterhand behöva uppleva att han eller hon blivit felciterad” (Lagerholm, 2010:58). Ejvegård (2003:50) föreslår att de renskrivna anteckningarna skickas till intervjupersonerna så att de kan rätta till eventuella missförstånd, något som skedde via e-post. Några mindre fel korrigerades därmed. De renskrivna intervjuerna sammanställdes sedan till ett gemensamt resultat, vilket analyserades utifrån refererad litteratur och tidigare forskning. För att ta hänsyn till Vetenskapsrådets konfidentialitetskrav (2002:12) gavs alla informanter fingerade namn i texten. Nyttjandekravet skall garantera att insamlade data endast användas till den undersökning informanterna blivit informerade om, vilket gäller i detta fall (Vetenskapsrådet 2002:14).

Analysen av studiens empiriska data utgår från ett sociokulturellt perspektiv på lärande. (Se närmare avsnittet ”Ett sociokulturellt perspektiv” på nästa sida.)

Teori och tidigare forskning

Nedan redogörs för teori och forskning inom området språkinläring och musik. Här presenteras det sociokulturella perspektivet och Krashens monitormodell följt av förklaringar om kroppens och framförallt hjärnans reaktioner när vi utövar och upplever musik och hur minnesfunktionerna förstärks av den, bland annat genom fenomenet *the Song Stuck In My Head*. Därefter beskrivs vikten av språkets rytm och melodi i andraspråksinläringen. Slutligen refereras avhandlingar, och uppsatser inom och i angränsande ämnen.

Ett sociokulturellt perspektiv

Utgångspunkten i det här arbetet är ett sociokulturellt perspektiv på lärande, vilket främst grundar sig på Lev S. Vygotskijs tankar, vilka än idag har en stor betydelse inom både psykologi och pedagogik trots att han levde 1896-1934. Vygotskij menade att inläringen är social. Vi lär oss tillsammans, av och med varandra. Kunskap kan finnas mellan människor och det är först i ett senare skede den internaliseras, d.v.s. att individen gör den till sin egen. Vad vi lär oss påverkas ofrånkomligen av det samhälle och den omgivning vi befinner oss i och lär oss bäst i den miljö där kunskapen används. Ett viktigt begrepp hos Vygotskijs är den *närmaste utvecklingszonen*, vilket innebär att vi endast kan lära oss det vi är mogna för, det som överstiger vår nuvarande kunskap och förmåga lagom mycket. Med hjälp av det stöd som mer kunniga kamrater eller lärare kan ge har vi möjlighet att tillgodogöra oss kunskapen inom denna zon. Ytterligare ett av Vygotskijs begrepp är *artefakter*, det vill säga olika slags verktyg och tecken vi använder för att till exempel förstå vår omvärld, lösa problem eller komma ihåg saker. De kan utgöras av abstrakta företeelser såsom språk, konst eller memoreringstekniker, men också rent konkreta hjälpmedel såsom kartor eller datorer. Kreativitet och glädje är enligt Vygotskij avgörande för att inläring ska ske och lusten utgör en motor för elevens engagemang och intresse (Lindqvist, 1999:187,279-282, Jerlang & Ringsted, 2008: 359-368, Vygotskij, 2001:15,158, Jakobsson, 2012:153-155, Säljö 49-50, Kullberg, 2004:161, Tornberg, 2005:57-58).

Krashens monitormodell

Stephen D Krashen är språkforskare och professor i pedagogik och lingvistik med intresse för vuxna andraspråksinlärare. Han säger bland annat att två system för tillägnandet av språket

pågår hos inläraren, ett medvetet (*learning*) och ett omedvetet (*acquisition*). Det senare är enligt honom det mest betydelsefulla. *Monitorn* utgörs av det inläraren medvetet lärt sig, till exempel en grammatisk regel, och kan plockas fram för att kontrollera korrektheten i något man producerar. Kontrollen kräver dock att det finns tid, något som sällan är fallet i normal konversation (Krashen 2002:1-3).

Hjärnans och kroppens hantering av språk och musik

Ulf Jederlund, musik-, psykoterapeut, lärarutbildare och forskare, går i *Musik och språk. Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling och lärande*, noggrant igenom forskning vad det gäller hjärnans och hantering av musik och språk samt människans reaktioner och känslor kopplade till musik. Han argumenterar dessutom för att kombinera dessa i undervisning.

Musikupplevelsen gör oss känslomässigt berörda, förhöjer närvarokvalitén och ger lust och engagemang (Jederlund, 2010:34). Detta beror bland annat på rent fysiska förändringarna i kroppen. Hjärtfrekvensen och muskelspänningen förändras liksom nivåerna av hormoner som endorfin och oxytocin, vilket bland annat bidrar till cellernas återuppbyggnad, ökad lyckokänsla, stärkt immunförsvar, minskad stress, ökad vakenhet och större motivation (Jederlund, 2010:13,70). En konsekvens för undervisningssituationen är därmed lust att lära och ett aktivt deltagande, säger forskarna Xia & Alexander (1987:96-101). Musiken kan enligt dem överbrygga psykologiska och pedagogiska hinder dessutom leda till minskad oro.

Hur hanteras då musik respektive språk i hjärnan? Enkelt förklarar processas musik i höger hjärnhalva och språk i vänster. Sång i språkundervisningen aktiverar således båda hjärnhalvorna. Dock tas vissa aspekter och musik, respektive språk, om hand av den andra hjärnhalvan. Vänster sida analyserar till exempel musikens rytm, medan höger sida tar hand om den del av språket som förmedlar känslor. Samma neurala nätverk processar både språkets *prosodi*, d.v.s. rytm och melodi, och musikens melodiska kontur (Xia & Alexander, 1987:96, Jederlund, 2010:67,73). När små barn lyssnar på språk aktiveras breda nätverk i båda hjärnhalvorna automatiskt, men den vuxne som hör sitt modersmål processar det framförallt i språkcentra i vänster hjärnhalva, särskilt vid hög verbal komplexitet. När denne lyssnar på ett nytt språk reagerar dock hjärnan likartat som hos det lilla barnet. Det beror på att den vuxne nybörjaren, liksom barnet, framförallt uppfattar det nya språkets rytm och melodi, något språklärare omedvetet anpassar sig till. Man har nämligen sett att de förstärker prosodin när

de talar till sina elever, liknande vuxna som talar till små barn (Jederlund, 2010:164-165, Fonseca, 2000:150).

Att koppla ihop musik och språk genom sång är ett kraftfullt minnesverktyg (Xia & Alexander 1987:102). När man sjunger aktiveras både minneslagringsnätverket för melodi och för textanalys, vilket leder till att det senare kan räcka med att gnola melodin för att textnätverket ska aktiveras och vice versa (Jederlund, 2010:62-63). Sånger lagras i medvetandet och ger inläraren lexikala och grammatiska mönster, som utan ansträngning kan plockas upp och användas när de behövs i muntlig interaktion, något även Fonseca beskriver: ”Melody seems to act as a path or a cue to evoke the precise information we are trying to retrieve” (2000:150-151). Vygotskij hävdar dessutom att rytmerna hjälper hjärnan att binda samman språkets element till helheter vilket även det är avgörande för minne och inläring (Lindqvist, 1999:97).

Musikalisk träning har enligt vissa forskare en positiv effekt på förmågan att uppfatta och producera det nya språkets ljud då det hör ihop med förmågan att analysera, urskilja och minnas enkla musikaliska enheter (Jederlund, 2010:164). Samband anses också kunna finnas mellan den stimulans som musikaliska aktiviteter ger och den fonologiska medvetenheten, d.v.s. känslan för språkets ljud, rytm och form, vilken har stor betydelse för läs- och skrivutvecklingen (Jederlund, 2010:13).

The Song Stuck In My Head

Murphey (1990) beskriver fenomenet *the Song Stuck In My Head* (SSIMH), vilket innebär att sånger ”fastnar på hjärnan” och bearbetas i och med det mer eller mindre ofrivilligt, något som samtliga informanter i hans studie upplevt. Fenomenet är något språkundervisningen kan utnyttja för att aktivera hjärnans inbyggda system för språkinläring, det Chomsky kallar *Language Acquisition Device* (Murphey, 1990:53).

I och med att vi fått en sång på hjärnan, tror man att struphuvud och övriga talorgan tyst och omedvetet övar på att producera de ljud vi hör inom oss, något de också gör när vi lyssnar på tal eller läser. SSIMH (se ovan) kan lika gärna bestå av ord eller fraser vi inte förstår som de vi förstår, vilket lett till att många elever frågat vad orden de haft ringande i medvetandet egentligen betyder. Vanligt tal leder även det till ett mentalt repetitivt brus av ord, fraser och ljud, något Murphey kallar *din*, men då behöver den input man får vara någorlunda förståelig, eller åtminstone inom den närmaste utvecklingszonen (se rubriken ”Ett sociokulturellt

perspektiv” s. 14). Dessutom behöver vi då utsättas för input under längre tid, när det räcker att höra en sång i någon minut för att den ska fastna hela dagen och sedan komma tillbaka till oss i de mest oväntade stunder (Murphey, 1990:53-61).

Anledningen till att musiken så lätt sätter sig i vårt minne kan höra ihop med att vår musikaliska uppfattningsförmåga börjar utvecklas redan i moderlivet och därför kräver väldigt lite ansträngning av oss. Dessutom har musiken samband med våra känslor och vårt undermedvetna, vilket kan vara en förklaring (Fonseca, 2000:150).

Språkinläring baserad på prosodi

Olle Kjellin, sfi-lärare, doktor i fonetik och läkare, argumenterar i sin bok *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkundervisningen* för en undervisning baserad på prosodin. Kjellins metod härmar barns språkinläring. Barnet börjar språkinläringen med enbart rytm och melodi och har lyssnat på just detta i flera månader före de första försöken att härma. Den vuxne språkinläraren bör därför till en början lyssna mycket, framförallt på prosodin, sedan härma, lyssna igen och upprepa många, många gånger (Kjellin, 2002:13,40,86,87).

Rytmen tycks vara det allra viktigaste i både inläring och kommunikation, oavsett språk. Språkrytmen i ett stavelsebaserat språk som svenskan utgörs av betonade och obetonade stavelser, och vi upplever det som att de betonade stavelserna återkommer med jämna intervaller. Däremellan är de obetonade stavelserna mycket korta och otydliga. Utan en mycket stor skillnad i framförallt längd mellan dessa förlorar vi rytmen och det typiska för svenskt uttal (Kjellin, 2002:73-74, 82-85). För att öva språkrytmen förordar Kjellin körläsning:

Att sjunga en sång i kör är betydligt enklare än att sjunga solo. Speciellt om man är osäker på texten eller melodin. Och även om man är säker på melodin är det svårt för de flesta av oss att sjunga en annan stämma än resten av kören – man dras nästan obönhörligt in i körens melodi. Det borde alltså inte vara särskilt förvånande att samma sak gäller för att tala i kör.

(Kjellin, 2002:139)

Gruppen får i kören ett bättre uttal tillsammans än individerna var för sig och ingen behöver sticka ut och blotta sig. I kören övar man ”yttrandepaket”, användbara fraser som går att modifiera efter behov. De grammatiska reglerna tillägnas sig hjärnan då omedvetet (Kjellin, 2002:105,120, 143). Att träna prosodi på enskilda ord är inte meningsfullt då dessa har en

annan rytm och melodi än då de ingår i en fras (Kjellin 2002:135,140). Eleverna lyssnar på läraren hela sju gånger innan det är dags att själv pröva. Det kan nämligen kännas förödmjukande att behöva härma något man inte hunnit uppfatta. Den åttonde gången ska alla säga frasen tillsammans, men redan vid fjärde gången börjar eleverna omedvetet mima och talorganen gör sig redo. När de sedan väl säger frasen tillsammans låter det oftast riktigt på en gång. Kjellin pekar ut en detalj i taget och bedömer då bara den detaljen, även om eleverna säger hela frasen. När väl uttalet blivit rätt börjar övningen på riktigt. Det behövs 50-100 upprepningar för att det korrekta uttalet ska befästa och det är viktigt att eleven får höra sig själv uttala rätt (Kjellin, 2002:136,164-165). Långtidsminnet är dessutom direkt kopplat till hur många gånger nervcellerna gjort en viss sak, vilket ökar sannolikheten att inläraren sedan kan använda fraserna i sitt sammanhang (Kjellin, 2002:104,123).

Att använda sång visade sig i Xia & Alexanders undersökning (1987:97-98) vara ett effektivt sätt att motivera eleverna till många upprepningar. Även de betonar vikten också språkets rytm och melodi och har, som nämnts i bakgrunden, komponerat speciella sånger utifrån dessa aspekter.

Fonseca (2000), nämnd på föregående sida, lärare i engelska och på universitetet i Huelva, Spanien, hävdar liksom Kjellin att språkinläringen bör följa en liknande process som modersmålinläringen, där man fokuserar prosodin.

The more rhythmic and intonated the utterances we teach are, the more holistic the learning will be. By focusing on rhythm and intonation we help our students to take in the new utterance as a gestalt.

(Fonseca, 2000:151)

Dessutom sammankopplar Fonseca detta med sång. Hon förordar bland annat att man använder välkända melodier och övar fraser som stämmer in på deras rytm. Början på Beethovens femte symfoni är till exempel idealisk för frågor som "What do you do?" eller "Where are you from?". Många vanliga sånger gör även de stor nytta i uttalsundervisningen. Fonseca utnyttjar det faktum att hennes studenter har musik som ett av sina stora intressen och gärna lyssnar på engelskspråkiga sånger på fritiden, även om de inte hör målspråket talas. Sångerna leder till att språkets främmande ljud lagras i långtidsminnet och övas omedvetet (Fonseca, 2000:150-151).

Avhandlingar och uppsatser

Forskningsfältet inom musik tillämpad på andraspråksinlärning är mycket begränsat, särskilt i Sverige. Därför har även flera examensarbeten och C-uppsatser använts i arbetet.

Pelkonen (2008) har i sin avhandling intervjuat tre sångerskor om hur de uppfattar att musikaliteten påverkat deras inlärning av andra och främmande språk. Hon kommer fram till att de alla haft nytta av sina musikaliska erfarenheter och förmågor. En tränad hörsel- och imiteringsförmåga har nämligen gjort det lättare att höra, tolka och härma små nyanser i rytm, melodi och enskilda ljud. Pelkonen ser också att inlärningsstilen påverkar hur mycket nytta man kan dra nytta av sin musikaliska förmåga.

Salcedo (2002) har i sin doktorsavhandling undersökt huruvida det är någon skillnad mellan förmågan att återkalla text i minnet om man lärt in den genom melodi eller inte och huruvida detta ger skillnad i frekvensen av så kallad *din*, vilket innebär att språkliga enheter fastnar i medvetandet och repeteras ofrivilligt. Undersökningen gjordes på fyra nybörjarklasser i spanska som främmande språk. De informanter som fått texten presenterad i en melodi kunde direkt efteråt återge den i högre grad än de informanter som hört samma text utan melodi. Att höra melodin i bakgrunden medan testet gjordes förbättrade inte resultatet. Skillnaden mellan grupperna försvann dock när de skulle försöka minnas texten vid ett senare tillfälle. Den grupp som hört texten som en sång rapporterade betydligt högre grad av *din*. (Se rubriken "*The Song Stuck In My Head*" s. 16)

Thulin (2012) undersöker i sitt examensarbete hur man kan arbeta med inlärning av svenska språket genom sång och vad sången och musiken har för påverkan på språket. Undersökningen består av en intervju med Eva Bornemark, som nämnts tidigare, intervjuer med några av hennes elever samt observationer av hennes lektioner. Hon jämför resultatet med litteratur på området, särskilt Andersson (2010), och kommer fram till att musik inom sfi kan användas på många skilda sätt. I sin resultatdiskussion tar hon bland annat upp de stora fördelar sången har på de studerandes uttal och minnesförmåga. Glädje, gemenskap och ett ökat självförtroende är andra viktiga konsekvenser.

Bonde (2007) skriver i sitt examensarbete om sången som redskap inom sfi. Hon har intervjuat olika personer med erfarenhet och kunskaper om antingen sång i svenskundervisningen eller hur rösten fungerar. Även här är Bornemark en informant. Bonde kommer fram till att sång är användbart i svenskundervisningen så länge det är frivilligt, att sånger

som är omsorgsfullt valda bland annat kan förbättra uttal, ordförråd och motivation, att de för med sig glädje och gemenskap samt ger eleverna en stärkt koppling till svensk kultur.

Lundholm (2011) har vid arbetet med sin C-uppsats sjungit vid upprepade tillfällen med två sfi-klasser och därefter intervjuat några av deltagarna. Dessutom har två lärare i svenska som andra språk på en folkhögskola intervjuats. Resultatet visar att sången ger mycket glädje och gemenskap samt lättade blygsel hos eleverna. Informanterna ansåg att förmågan att höra svenska hade ökat och märkte själva att språkljuden och prosodin förbättrats. Många påpekade att minnet förstärktes och att sångerna satt sig i medvetandet. Flera upplevde också att de kommit närmare den svenska kulturen i och med att de sjungit kända sånger.

Persson (2011) fokuserar i sin C-uppsats på huruvida sånger och ramsor påverkar språkutvecklingen och förståelsen av den svenska prosodin hos unga vuxna på ett introduktionsprogram. Hon har observerat lektioner i musik och svenska som andra språk, då man arbetat djupgående med valda sånger och ramsor. Deltagarna har sedan spelats in och analyserats när de läst texter med liknande uttalsvårigheter som i de aktuella sångerna och ramsorna. Resultatet visar att informanternas vokal- och konsonantkvantitet förbättrats och i vissa fall även språkritmen. Det viktigaste resultatet enligt Persson är att informanterna ökat sin medvetenhet om vokal- och konsonantlängd.

Ståhlberg (2009) har i ett examensarbete undersökt hur sfi-pedagoger använder musik och sång i sin undervisning och hur detta påverkar språkinläringen, i synnerhet prosodin. Även här är Bornemark en av informanterna. Studien visar att pedagogerna väljer sånger medvetet, ofta utifrån de områden man vill fokusera: ord, grammatik, fraser, prosodi eller specifika teman. Allmänt kända sånger föredras, då dessa kan öppna dörrar till den svenska kulturen. Texterna ska gärna vara vackra eller roliga, men framförallt enkla och rytmiska. Det framkommer att elever genom sången utvecklat sitt talspråk bland annat vad det gäller uttal och ordförråd. En ökad vilja till repetition märks också hos eleverna då man jämför sång och andra typer av texter. Sången släpper dessutom spänningar och krav samt skapar trivsel. Författaren diskuterar vidare huruvida sång är bra för uttalsundervisning. Visserligen finns en liknande regelbundenhet i språkets respektive och sångens rytmgrupper, men i många fall förändras språkets rytm och melodi i sång. En slutsats Ståhlberg drar är att inte ta för givet att alla sånger övar en prosodi som liknar det talade språket.

De sånger som nämnts i dessa uppsatser redovisas i Bilaga 6.

Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet av undersökningen. Efter en kort presentation av informanterna presenteras deras svar ordnat efter arbetets frågeställningar.

Kort presentation av informanterna

Sara undervisar en alfabetiseringsgrupp och en grupp på A-nivå. Oftast är det bara Sara som sjunger, eleverna brukar inte våga sjunga med.

Lena arbetar med analfabeter på studieväg 1, A-kursen. Hon sjunger regelbundet med sina elever.

Olivia arbetar på studieväg 1 på B-kursen och sjunger ofta med både sina egna elever och andras.

Mona arbetar på studieväg 1 med elever på B-kursen och sjunger ibland, dels med sina egna elever och med skolans alla elever på storsamlingar.

Ingrid arbetar på studieväg 3, med elever i både kurs C och D. Hon är i grunden musiklektör men har på senare år utbildat sig i svenska som andraspråk och arbetat på sfi.

Josef arbetar på studieväg 3 med elever som går C- och D-kursen. Han sjunger ofta med sina elever och låter dem även ofta lyssna på musik.

Adam arbetar som vikarie på sfi och träffar därför grupper på olika nivå. Han spelar ofta musik för sina elever men sjunger inte så ofta, eftersom han inte tycker att han har någon sångröst.

Vilka sånger använder informanterna och varför väljer de just dem?

De tillfrågade lärarna väljer gärna sånger de själva tycker om. Texterna ska vara enkla, gärna vackra eller roliga, med ett ordförråd som eleverna kan förstå, anser de. Fem av lärarna tycker att det är viktigt med tilltalande melodier eller arrangemang som svänger, medan två tycker det är viktigare att melodierna är så enkla som möjligt.

Ofta väljer informanterna sånger som övar specifika grammatiska strukturer, speciella uttryck eller ord som hör till ett särskilt tema. Högtider är ett vanligt tema för sångval, särskilt i jultider sjunger man mycket. Då anordnas luciatåg, allsång, dans kring granen med mera. Fem av informanterna menar att uttalsträningen, då framförallt prosodin, är en av huvudorsakerna till att använda sång i undervisningen. Att lära sig något om den svenska kulturen är för Ingrid och Josef en viktig anledning att sjunga. En sång som *Öppna Landskap* säger något om den svenska folksjälen, och *Teddybjörnen Fredriksson* är bra att känna till, den anser Josef vara svenskarnas storfavorit. Han väljer också sånger som eleverna har chans att höra utanför skoltid, *Visa vid vindens ängar* kan vid tiden för intervjun höras på Tv-reklam, berättar han och hoppas att eleverna känner igen den om de råkar se den. Ingrid har lärt ut många folkliga visor, vilka visar en del av vår kulturhistoria.

Beroende på elevernas språkliga nivå väljer informanterna bort sånger på olika grunder. Det kan bero på att de går alltför fort, att de har ljudstridig stavning, är grammatiskt komplicerade eller har ett alltför abstrakt innehåll. Sara med flera drar sig för att sjunga sånger med religiöst innehåll, vilket till exempel gäller många julsånger. Josef berättar att han väljer bort sånger där texterna berör sex och intimitet. Det kan bli laddat för många elever till och med när ett ord som kyss används, menar han.

Tre lärare berättar att de valt sånger som i klassrummet visat sig vara för svåra. Det rör sig då oftast om svårigheter i att förklara textens betydelse eller grammatiska uppbyggnad. Om eleverna då undrat, har Lena försökt förklara så gott hon kan, om inte har de sjungit igenom sången ändå och lämnat den sedan. Så var det när hon tog upp sången *Jag har en väska från Sjung och träna svenska*, vilken innehåller ordet ”som”, något som var mycket svårt att förklara för eleverna i A-gruppen. Olivia säger att *Jag vill ha en egen måne* hade för många svåra ord för hennes B-elever och Josef berättar att *Himlen är oskyldigt blå*, var för abstrakt för eleverna på C-nivå.

Olivia, Lena, Ingrid och Mona har mycket användning av boken *Sjung och träna svenska. 70 sånger för SFI-undervisningen* (Bogren & Sundström, 2011). Den fungerar så bra för att den har enkla melodier, tränar specifika grammatiska moment eller ordförråd inom särskilda områden och för att man kan välja sånger efter gruppens nivå, tycker de. Olivia berättar att skolan köpt in en klassuppsättning så att eleverna kan titta i varsin bok. På det sättet lär de sig bläddra och hitta rätt sång- och sidnummer på köpet, påpekar hon. Ur boken *Hör och härma* (Brandebry 2008:1) har Ingrid använt sångbladen till *Idas sommarvisa*, *Vem kan segla* och *Sång till friheten*. Boken *Grammatiksånger* (Bergström, 1995) finns på Ingrid

arbetsrum, men hon har ännu inte använt den, då det varit lättare att plocka sånger hon redan kan.

Olivia lär ut de mest kända barnsångerna, främst för att eleverna ska få en gemensam repertoar med sina barn, som kanske sjunger när de kommer hem från skola och förskola. Två av lärarna är dock tveksamma till att använda barnsånger. Sofia, som undervisar analfabeter, upplever att det kan vara svårt att hitta sånger med ett vuxet innehåll som ändå eleverna kan förstå och tillgodogöra sig. Ingrid har många korta sånger samt roliga uppvärmningsövningar och artikulationsövningar på lager som enligt henne passar utmärkt på nybörjarnivå, till exempel *Du är så fin* och *Äpplen och bananer*.

Fem av informanterna påpekar att det kan vara svårt att få idéer till vilka sånger de kan sjunga och hur de kan använda dem.

Hur brukar informanterna gå till väga när de använder sång i undervisningen?

Informanterna lär ut sångerna och arbetar med dem på ett ganska likartat sätt. Samtliga brukar börja med att visa texten på papper eller projicerat på tavlan och gå igenom textens betydelse först av allt, i vissa fall med bilder som hjälp för förståelsen. Adam låter ibland eleverna lyssna på en inspelning först för att sedan försöka lista ut varför han valt just den låten. Fyra av lärarna läser eller sjunger sedan fras för fras och låter eleverna härma många, många gånger. Då är det viktigt att inte ta för långa fraser i taget, varnar Josef. Ingrid har i detta läge fokus på rytm och använder körläsning enligt Kjellins metod (2002). Man överdriver långa stavelser och skyndar på de obetonade. Till slut bygger lärarna ihop fraserna till längre och längre delar, lägger på melodin och så småningom kan eleverna hela sången. Josef ser hur förståelsen av texten mognar under inlärningsprocessen och repetitionerna. Ingrid och Josef märker att det är viktigt att variera sångerna, eleverna kan annars bli uttråkade säger Ingrid, som upplyst dem om att det, enligt Kjellin, behövs 50-100 upprepningar för en effektiv uttalsträning (2002:136). Josef bryter av med sånger eleverna kunnat en längre tid när de tappat intresset. Förutom variationen ger det ett ökat självförtroende att sjunga något man kan bra, säger han.

Fem av lärarna sjunger a capella med eleverna, sex av dem sjunger för det mesta till inspelningar. Ingrid och Josef kompar ofta sina elever på gitarr eller piano. Då kan de anpassa

både tonart och tempo efter elevernas förutsättningar. Youtube används flitigt för att hitta inspelningar, visa upp musikvideor för eleverna och ge länkar att lyssna på i läxa.

Vissa sånger gör sig bra som växelsång, förklarar Olivia. Eleverna på ena sidan klassrummet sjunger en fras och sedan får eleverna på den andra sidan svara. Fem lärare använder ibland rörelser till sångerna. I början var det motstånd mot det, särskilt från kvinnorna som tyckte det var pinsamt, men nu ber de om det, berättar Lena.

Olivia, Ingrid och Josef använder sångernas texter till diskussionsövningar. *Jag hade en gång en båt* och *I natt jag drömde* leder ofta till samtal om krig och fred och många av eleverna känner igen sig i dem, säger Josef och Olivia. *Min plats på jorden* och *Strövtåg i hembygden* använder Ingrid då man pratar om vilken plats som känns som hemma, *Om du lämnar mig nu* och *Sånt är livet* är lämpliga när relationer och känslor diskuteras. Artisterna i sig utgör även de användbara samtalsämnen.

Olivia och Ingrid berättar om olika övningar de gör till sångtexterna: diktamen, avskrivningsövningar, lucktexter där eleverna fyller i de ord som saknas eller så får de leta och stryka under vissa typer av ord i texterna såsom frågeorden i *Var bor du lilla råttan?* eller preteritum- respektive presensformer i *Jag hade en gång en båt*.

Ingrid, Lena, Olivia och Mona pratar om temadagar med olika stationer eller allsångstunder där man samlat flera klasser och sjungit tillsammans. Ingrid har hållit i sångstunder där eleverna lär varandra sånger på sina respektive modersmål. Hon har dessutom i perioder lett en sfi-kör på skolan. Kören har bland annat uppträtt på stadens nationaldagsfirande.

Vilka erfarenheter har lärarna av elevernas reaktioner på sånginslagen?

Överlag har sånginslagen i undervisningen gett mycket positiv respons hos eleverna, Josef berättar att hans elever ofta själva ber om att få sjunga. Många fotograferar, filmar och spelar in sångerna. De ber också att få låna hem sångböcker. Ibland händer det att eleverna blir inspirerade och vill spela upp musik från sina hemländer för lärare och klasskamrater.

Elevernas favoritsånger är bland annat *Sverige*, *Skrämmarvisan*, *Malins grå vantar*, *Sakta vi gå genom stan*, *Jag vill vara din Margareta*, *Vårdcentralen* och de trallvänliga julsångerna. Sånger som svänger brukar uppskattas säger flera av lärarna. I Olivias klass föredras till exempel sångerna med melodin *Sill i dill* från *Sjung och träna svenska*, förmodligen av den anledningen. Texter som eleverna känner igen sig i är också populärare.

Många i Lenas klass tycker om sången *Jag ska baka*, vilken handlar om vardagliga sysslor. Några sånger fastnar tydligt hos eleverna och lärarna har bland annat hört *Sommaren är kort* och *I natt jag drömde* nynnas i korridorerna. Fyra av informanterna märker också tydligt att sångerna gjort nytta. Olivia berättar till exempel att en av hennes elever använde alfabetssången för att komma ihåg i vilken ordning bokstäverna kommer. Lena tycker att sången *Ett fint äpple* har hjälpt hennes elever att lära sig använda rätt genus.

Vissa elever, och till och med vissa klasser, vill inte sjunga. Det kan bero på ovana, blygsel, strikt religion, åsikter om hur det ska vara när man studerar eller att eleverna känner sig obekväma med att sjunga inför varandra. Ibland kan det bara bero på att de inte hinner höra, läsa eller inte vet hur orden ska uttalas, säger Ingrid. För Olivia har det ofta gått att lösa med att hon sjunger före och gruppen får härma. Ingrid använder i dessa fall körläsning. Då dras alla med och motiveras av att deras uttal förbättras, Adam motiverar gruppen med den stora vinsten i grammatikträning och för honom räcker det med att eleverna lyssnar. Märker Josef för mycket motstånd i en grupp använder han inte sång alls. Det ska kännas roligt, understryker han. Just sångglädjen är nämligen en av huvudanledningen till att sjunga för flera av informanterna, och de vittnar om många roliga sångstunder med sina elever.

Sånger

Här är några exempel på sångerna som informanterna använt. Fullständig lista med sånger och tips på hur de kan utnyttjas i bilaga 7 och 8.

- Alfabetssången (alfabetet på melodin till Blinka lilla stjärna)
- Har du sett min cykelnöckel?
- Huvud axlar knä och tå (med rörelser)
- Håll mitt hjärta (Björn Skifs) Tema: Livet, lucktext för att träna pronomen
- Månadsvisa "Januari börjar året" (Betty Erenborg-Posse, Beethoven)
- Sång till Friheten (Björn Afzelius, Silvio Rodriguez)
- Sånt är livet (Anita Lindblom, Stikkan Carlsson, Bill Cook) orden sambo, särbo o.s.v.
- Tomtarnas julnatt (midnatt råder) (Alfred Smedberg, Vilhelm Sefve-Svensson)
- Tusen bitar (Björn Afzelius) Han sjunger på lagom svår skånska, bra när man presenterar olika dialekter.
- Vem tar hand om hösten? (Lars Göransson) När man pratar om årstider.

Diskussion

Metoddiskussion

Den valda metoden, kvalitativa intervjuer, är lämplig för att få reda på vilka sånger sfi-lärare använder, hur de använder dem samt hur de fungerat i klassrummet. Visserligen skulle ett metodval som att göra observationer kunna leda till en fördjupad insikt i hur de rent praktiskt går till väga samt hur sången mottas hos eleverna, men då samtliga informanter blandar sången med övrig undervisning skulle det krävas väldigt många och långa observationer för att få något intressant resultat. En kvantitativ ansats kunde också valts, med hjälp av enkäter, vilket skulle göra det möjligt att analysera svaren från ett betydligt större antal informanter. Metoden valdes dock bort på grund av risken att få alltför tunna svar, då det i enkäten inte går att ställa följdfrågor eller be om förtydliganden. En farhåga var dessutom att alltför många tillfrågade skulle avstå från att svara, något Ejvegård menar är ett problem i enkätsammanhang (2003:54-57). Kontakt söktes initialt med de kommuner som låg på ett rimligt avstånd för att åka dit och göra en intervju. Dock misslyckades kontaktförsöken med fyra av de 14 skolorna. Ett större antal informanter på längre avstånd hade säkerligen gett ett fylligare material. I sådana fall hade det gått att göra intervjuer via telefon eller e-post, såsom ändå blev fallet när det gäller två av informanterna.

Vetenskapsrådets forskningsetiska principer beaktades i kontakten med informanterna (se bilaga 2). Dock skulle ett informationsbrev kunnat ge ännu tydligare information än den i huvudsak muntliga redogörelse som nu gjordes.

Validitet

Validitet i en undersökning handlar om att man verkligen mäter det man avser att mäta (Ejvegård, 2003:73). Intervju som metod visade sig ge svar på studiens frågeställningar och intervjufrågorna fungerade bra för att få lärarna att dela med sig av erfarenheter och tankar. Tre av de fem intervjuerna blev inte inspelade med anledning av obehag hos tidigare informanter. Så fullständiga anteckningar som möjligt gjordes istället i direkt anslutning till intervjuerna. Vissa svar kan ha omformulerats och somliga svar noterades i summerande form och vilket kan ha lett till misstolkningar. I de svar som erhöles via e-post är visserligen ordval säkerställt, men en djupare förståelse av informanternas tankar kan ha missats då betoningar och dylikt inte lika tydligt märks i skriven text. Dessa aspekter minskar studiens

validitet. Min egen erfarenhet och förförståelse inom området kan ha påverkat både insamlandet och analysen av materialet. För att ge läsaren möjlighet att objektivt följa hur jag gått tillväga har jag därför noggrant försökt redovisa detta och därigenom stärkt validiteten.

Reliabilitet

”Reliabiliteten anger tillförlitligheten och användbarheten hos ett mätinstrument” säger Ejvegård (2003:70). Det handlar om att kunna lita på den metod som använts. Är reliabiliteten hög kommer resultatet av ännu en mätning bli mycket likt det första. När det gäller kvalitativa metoder som den här är det dock svårt att mäta reliabiliteten, det kan mycket väl hända att de intervjuade lärarna hade erinrat sig andra sånger och metoder om de blivit intervjuade en annan dag eller av en annan person. I sådana fall är det därför viktigt att tydligt redogöra för hur undersökningen genomförts, vilket min ambition varit att göra ovan (Mälardalens högskola, 2012). Dock skulle en triangulering med hjälp av kompletterande metoder, såsom observationer eller enkäter kunna ge ett ännu säkrare resultat. (se ovan, Metoddiskussion).

Generaliserbarhet

Generaliserbarheten har att göra med om resultatet gäller för just de individer undersökningen rör eller om det kan generaliseras till att gälla en större grupp (Patel & Davidson 2003:54). Huruvida andra sfi-lärare gör och tänker på liknande sätt är omöjligt att veta, men då informanterna i studien arbetar med elever på alla sfi-nivåer, från alfabetiseringsgrupper och A-nivå till kurs D, ger resultatet ändå en bredd som visar tendenser för hur sjungande sfi-lärare kan arbeta.

Resultatdiskussion

Nedan diskuteras resultatet utifrån studiens frågeställningar, refererad litteratur och forskning samt ett sociokulturellt perspektiv.

Som vi sett i bakgrunden och teoriavsnittet, är fördelarna med att använda sång inom undervisningen av svenska för invandrare många, något informanterna i denna studie tagit fasta på. Bland aktiverar det båda hjärnhalvorna, förstärker minnet, ökar uppfattningen om

språkets rytm och melodi och hjälper eleverna att närma sig den svenska kulturen (Salcedo, 2002, Jederlund, 2010, Fonseca, 2000, Xia & Alexander 1987, Keskin 2011:) Sånger som undervisningsmaterial är ett gott exempel på det vidgade textbegreppet kursplanen beskriver och informanterna tar dem till hjälp för att sträva mot flera av kursplanens mål, till exempel att utveckla muntlig och skriftlig förmåga, läs- och hörförståelse samt ett gott uttal (Skolverket, 2012a:8, 42). För att återknyta till det sociokulturella perspektivet, visar empirin att sången används som artefakt för språkutvecklingen och att den bidrar till ett kollektivt och lustfyllt lärande (Vygotskij 2001:15, Kullberg2004:161, Lindqvist:1999:187).

Sångval

En mängd förslag på användbara sånger har kommit fram i intervjuerna, många med tillhörande tips på övningar. Informanterna hjälper därmed varandra med de svårigheter de uttrycker om att hitta sånger och metoder. Flera av informanterna har nämnt samma sånger, till exempel *Sång till friheten*, *Sverige*, *Tomtarnas julnatt*, och *Månadsvisan*. Några av sångerna är desamma som nämns i Andersson (2010), Ståhlberg (2009), Persson (2011) och Brandeby (2008), till exempel *Sommaren är kort*, *I natt jag drömde* och *Vem kan segla*. Många av sångerna kommer från Bogren & Sundströms bok (2011), där kända melodier fått texter anpassade för sfi-studerande. Informanternas sångförslag samt de sånger som nämnts i litteraturen, hittas i bilagorna nedan.

Sånger som är omsorgsfullt valda, med ett konkret innehåll och ord och grammatik eleverna kan förstå kan bland annat kan förbättra uttalet, ordförrådet och motivationen. Alltför bildliga och abstrakta beskrivningar kan vara svåra att förklara (Xia & Alexander, 1987: 96-101, Bonde, 2007). En av informanterna i min studie säger att det är svårt att hitta sånger med ett vuxet innehåll, då elevernas språkliga nivå är mycket låg. Bornemark (Ståhlberg 2009) samt Bogren och Sundström (2011) har skrivit egna texter för att komma runt detta problem. Informanterna väljer helst ämnen som berör utan att vara känsliga eller kontroversiella, de undviker referenser till intimitet och religion, Bornemark undviker sånger som kan associeras med religion eller smärtsamma minnen (Ståhlberg, 2009:22, Thulin, 2012:19) Kända, vardagsnära och tilltalande ämnen såsom livet, familjen och relationer är säkra kort, enligt Andersson (2010:19). Läraren Lena berättar att hennes elevs favoritsång handlar om vardagsnära sysslor, vilket bekräftar detta.

Bornemarks (Thulin, 2012:18) samt Xia och Alexanders (1987:97) egenkomponerade sånger har melodier som härmar talets intonation. Bogren och Sundström (2011) har valt befintliga melodier, men enbart de som är enkla och har ett litet tonomfång. Det gör även Andersson (2010:18-19). Han poängterar dessutom att de ska ha en tydlig rytm. Två av informanterna i min studie anser att melodierna ska vara så enkla som möjligt, andra tycker att det är viktigare att sångerna har tilltalande eller svängiga melodier. Sådana sånger har också blivit mycket omtyckta hos eleverna.

Sångernas användningsområden

”En sångtext är en rik källa till vidare arbete”, hävdar Andersson (2010:12) och det anser de tillfrågade lärarna också. Sångerna kan här sägas utgöra vad Vygotskij kallar artefakter, det vill säga verktyg för språkinläring av många slag (Vygotskij 2001:158, Jakobsson, 2012:153-155). Man övar ofta grammatiska strukturer, ord eller uttryck med hjälp av sången, något som kommer att hjälpa eleverna att minnas det de lärt sig och förhoppningsvis utan vidare ansträngning plocka fram det ur minnet när det behövs. Att koppla ihop språk och musik genom sånger är nämligen ett kraftfullt minnesverktyg då breda nätverk i båda hjärnhalvorna aktiveras (Jederlund, 2010:62-63, Fonseca 2000:150). Att sjunga ger en ökad vilja till repetition i jämförelse med av andra typer av texter, säger Xia & Alexander (1987) och sångerna sjungs många gånger av lärarna och deras elever, vilket enligt Kjellin (2002:104,136) förstärker långtidsminnet. Han rekommenderar 50-100 upprepningar, men lärarna Ingrid och Josef upplever att eleverna blir uttråkade av alltför många repetitioner, och de får medhåll av Vygotskij 1999:96 och Andersson (2010:21).

Informanterna gör sådana övningar i hörförståelse och grammatik som även beskrivs i Andersson (2010) och Keskin (2011). Eleverna får bland annat lyssna och fylla i lucktexter eller leta och stryka under vissa typer av ord. Man tränar muntligt genom att bland annat diskutera sångtexterna och artisterna i sig. Ibland spelar eleverna upp musik på sitt modersmål för lärare och klasskamrater, vilket enligt Andersson (2010:38-40) ger ökat självförtroende samt övning i att berätta om något man tycker om och är expert på.

Flera av lärarna använder sångerna för att öva uttal och då framförallt prosodi. Kjellin (2002) har utvecklat en hel metod där språkinläringen utgår från just prosodin, vilket han hävdar är det mest naturliga och effektiva. En vuxen nybörjare uppfattar nämligen främst rytm och melodi i mötet med det nya språket (Jederlund, 2010:164-165). Rytmen är det

Kjellin betonar allra mest. I svenskan utgörs den av betonade stavelserna som återkommer med jämna intervaller med de obetonade däremellan, något som även gäller musikens pulslag. En sång kan således förtydliga den naturliga språkrytmen. Kjellin jämför sin körläsning med hur lätt det är att dras med i gemensam melodi och rytm när man sjunger i kör. Gruppen låter då bättre än individerna var för sig, vilket är i linje med den sociokulturella teorin, där inläring ses som en är social företeelse (Vygotskij, 2001:15, Jerlang & Ringsted, 2008:363-364). I min studie har en av lärarna använt sig av Kjellins metod och överfört körläsningen av talade fraser till sånger, vilket Fonseca (2000) också gör, med gott resultat. Ståhlberg (2009) menar dock att lärare inte bör ta för givet att alla sånger övar en prosodi som liknar det talade språket. Vad det gäller uttal av enskilda ljud hjälper musiken till även med det. Av musikalisk träning blir hjärnan nämligen bättre på att uppfatta och härma producera det nya språkets ljud (Pelkonen, 2008:105, Jederlund, 2010:164).

Ytterligare en anledning till att sjunga är att det kan öppna kulturella dörrar. Läroplanen betonar kunskaper om kulturarvet och den gemensamma referensramen i samhället, där den svenska sångskatten hör hemma. Målet är att eleverna på egen hand ska kunna söka sig till kulturutbud, vilket lärarna kan hjälpa dem med bland annat genom att presentera omtyckt musik (Skolverket, 2012b:6, 11). Eleverna som Lundholm (2011) intervjuat känner själva att de kommit närmare den svenska kulturen genom att lära sig några välkända sånger och lärarna i Ståhlbergs undersökning (2009) väljer medvetet sånger som kan ha denna effekt. Även Keskin (2011:379) och Bonde (2007) poängterar fördelarna med att sånger leder eleverna närmare målspråkets kultur. Deras resultat bekräftas även i den här undersökningen, där två informanter berättar att de väljer sånger många som svenskar känner till eller som lär eleverna något om vårt kulturarv. Vygotskij hävdar att den effektivaste inläringen sker i den miljö där kunskapen används (Säljö, 2013:49-50, Tornberg, 2005:57-58) Ska detta tillämpas på sfi-elevernas språkinläring blir följden att de bör tillbringa så mycket tid som möjligt bland modersmålstalare. Om ovan nämnda författare har rätt i sina slutsatser kan således musiken ge en väg in till de sammanhang där de får verklig användning av sitt språk.

Två av informanterna i mitt arbete undervisar elever som är eller varit analfabeter när de kom till Sverige. Att använda sig av musik i dessa grupper är särskilt viktigt då det enligt Jederlund (2010:13) ökar den fonologiska medvetenheten, d.v.s. känslan för språkets ljud, rytm och form, vilken i sin tur har stor betydelse för läs-och skrivutvecklingen. Dock var detta inget de själva nämnde i intervjuerna.

Enligt Vygotskij är kreativiteten viktig för utvecklingen (Lindqvist 1999:187). Andersson ger olika förslag på hur eleverna kan få utlopp för sin kreativitet när de bearbetar sångernas texter bland annat genom att göra nya sångtexter med bibehållen rytm, dramatisera handlingen eller i text fantisera om vad som ska hända sedan. Dock finns inga sådana övningar noterade i den här studiens material.

Effekter och reaktioner hos eleverna

Resultatet visar att melodier hjälper minnet på traven något även Salcedo (2002) sett i sin avhandling. *Alfabetssången* och *Ett fint äpple* används av eleverna som monitor för att erinra sig genusreglerna och bokstävernas ordning (Krashen, 2002). Några av sångerna har tydligt ”satt sig på hjärnan” hos informanternas elever, vilket är vad fenomenet “the Song Stuck In My Head” handlar om. Ord och grammatik övas därmed mer eller mindre ofrivilligt och omedvetet, till och med talorganen övar på sången utan att eleven märker det (Murphey, 1990). Min slutsats är därför att sånger kan leda till mängdträning, även utanför skoltid.

Några elever vill eller vågar inte sjunga av olika anledningar. Det ska självklart respekteras och behöver inte innebära ett problem, betonar Andersson (2010:41). Läraren Ingrid tror att motståndet ibland kan bero på att eleverna inte hinner läsa eller höra, vilket stämmer överens med Kjellin (2002:164), som säger att det kan kännas förödmjukande att behöva härma något man inte hunnit uppfatta. De elever som behöver lyssna många gånger innan de vågar sjunga lär sig enligt Bogren & Sundström (2011:9) mycket också på själva lyssnandet. Informanterna motiverar sånginslagen bland annat med att påpeka vinsten för språkinläringen, vilket Bogren & Sundström (2011:9) också gör. Tränar man samma moment i sångerna som i den övriga undervisningen ökar intresset, enligt dem.

Motståndet mot att sjunga gäller även läraren Adam, som visserligen använder mycket inspelad musik i undervisningen, men inte tycker att den egna sångrösten duger. Andersson ger bra råd till alla lärare som tvekar: ”Att arbeta pedagogiskt med musik och språk handlar inte ett dugg om att kunna sjunga rätt toner”, säger han. ”En bra sångröst kan vara bra att ha ibland, men i klassrummet är det snarare önskvärt att vi lärare sjunger precis lika ”olika bra” som alla andra” (Andersson, 2010:17).

Slående i den här, liksom tidigare undersökningar, är hur stor enighet det är om att musik skapar glädje och gemenskap. De allra flesta av informanterna tycker mycket om sånginslagen, de ber om att få sjunga, de fotograferar, filmar, spelar in och har sina favoritvisor.

Det kan bland annat bero på de positiva förändringarna i kroppen när vi upplever musik, såsom utsöndring av lyckohormonerna endorfin och oxytocin (Jederlund 2010:13,70). Dessutom leder musiken till minskad oro, gör oss känslomässigt berörda, förhöjer närvarokvaliteten och ger lust och motivation till inläring (Xia & Alexander, 1987, Ståhlberg 2009, Jederlund, 2010:34). Även Vygotskij betonade vikten av en lustfylld lärandesituation. Glädjen i sig blir en motor som driver elevens eget intresse för utveckling (Kullberg2004:161).

Slutsatser

Undersökningens syfte var att få ökad insikt om hur sfi-lärare gör när de använder sång i språkinläringen samt vilka erfarenheter och tankar de har kring detta. Arbetets frågeställningar var följande:

- Vilka sånger använder informanterna och varför väljer de just dem?
- Hur går de till väga när de använder sång i undervisningen?
- Vilka erfarenheter har lärarna av elevernas reaktioner på sånginslagen?

Då resultatet analyserats i ljuset av litteratur, forskning och sociokulturell teori är de viktigaste slutsatserna:

- Sånger med texter på elevernas språkliga nivå med ett känt och konkret innehåll föredras.
- Melodierna ska gärna vara tilltalande och svängiga men även enkla.
- Sånger används som verktyg för att uppnå kursplanens och läroplanens intentioner, bland annat tränas ordkunskap, hörförståelse, grammatik och uttal med hjälp av dem.
- Sångerna kan fungera som minnesverktyg.
- Fenomenet SSIMH kan leda till omedveten, mental mängdträning av språket.
- Inläringen sker kollektivt, vilket kan främja individens utveckling.
- Sånger kan öppna dörrar till den svenska kulturen och lära något av det svenska kulturarvet.
- Att sjunga tyckts kunna leda till välbefinnande, glädje och gemenskap för många, vilket i sin tur stärker inläringen.

Avslutande reflektion

En förhoppning är att blivande och verksamma språklärare som läser detta arbete ska inspireras att själva använda sång som verktyg i sin inläring. Jag önskar att lärare vågar och inte känner sig hindrade av att andra analyserar sångers rytmer, omfång och melodi, väljer tonart, spelar instrument och har vackra sångröster. Det är inte det viktiga, huvudsaken är att man sjunger överhuvudtaget. Några av informanterna i min studie har uttryckt att de väljer sånger de själva tycker om, och jag tror det ligger mycket i det. Sjunger man sånger man gillar märker eleverna det, och lusten smittar av sig.

Många sångförslag med tillhörande övningar och kommentarer har jag samlat genom intervjuerna och i litteraturen. Listorna i bilagorna utgör därför en användbar bank vilka jag anser utgör detta arbetes största behållning. Det vore roligt om intresserade får hjälp av dem när de letar material.

Förslag på fortsatt forskning

Ett stort behov finns av fördjupade studier inom området musik och andraspråksinläring, särskilt på forskningsnivå. Här är några idéer till intressanta undersökningar:

- Systematiskt mäta de språkliga effekterna av sång i undervisningen på sikt. Frågor att undersöka kan då vara: Minns eleverna sångerna? Hur länge? Leder de till fenomenet SSIMH? Har deras prosodi och övriga uttalsaspekter förbättrats? Kan inlärarna sedan använda orden och strukturerna i vardaglig kommunikation?
- Analysera våra vanligaste svenska sånger och jämföra dem med språkrytm och språkmelodi. Vilka sånger lämpar sig bäst för prosoditräning?
- Undersöka i vilken mån sfi-elever exponeras för svensk kultur i allmänhet och vår svenska visskatt i synnerhet utanför skolan? Kan vi lärare hjälpa och uppmuntra dem att tillägna detta sig i högre utsträckning på något sätt?

Referenser

Andersson, Andreas. (2010) *Musik i sfi-undervisningen. Hur du arbetar språkutvecklande med musik*. Stockholm: Liber.

Bergström, Per. (1995) *Grammatiksånger*. Lund: Kursverksamhetens förlag.

Bogren, Helena & Sundström, Karin. (2011) *Sjung och träna svenska. 70 sånger för sfi-undervisning*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Bonde, Cecilia. (2007) *Sjung Svenska! En studie kring huruvida sången kan vara ett redskap i sfi-undervisning*. Examensarbete. Lunds Universitet, Musikhögskolan i Malmö.

Brandeby, Unni. (2008) *Hör och härma. Röda boken – lite lättare. Uttalsträning i svenska som andra språk*. UnniVersus.

Brandeby, Unni. (2008) *Hör och härma. Uttalsträning i svenska som andra språk*. UnniVersus.

Ejvegård, Rolf. (2003) *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur

Ely, Margot. m.fl. (1993) *Kvalitativ forskningsmetodik i praktiken: cirklar inom cirklar*. Lund: Studentlitteratur.

Fonseca Mora, Carmen. (2000) Foreign language acquisition and melody singing. I: *ELT Journal*, 4/2000, s. 146-152.

Hayrapetian, Maria. (2007) *Undervisningen i svenska för invandrare (Sfi) genom tiderna – I ett jämförande perspektiv*. Examensarbete. Institutionen för Humaniora, Mälardalens Högskola.

Jakobsson, Anders. (2012) Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling. Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering. I: *Pedagogisk Forskning i Sverige*. 2012 årg 17 nr 3–4 s. 152–170.

Jederlund, Ulf. (2011) *Musik och språk. Ett vidgat perspektiv på barns språkutveckling och lärande*. Stockholm: Liber.

- Jerlang, Esben. & Ringsted, Suzanne. (2008) *Den kulturhistoriska skolan. I: Jerlang m. fl. (1988) Utvecklingspsykologiska teorier.* Stockholm: Liber.
- Krashen, Stephen D. (2002) *Second Language Acquisition and Second Language Learning.* University of Southern California
- Keskin, Funda. (2011) "Using songs as audio material in teaching Turkish as a foreign language". I: *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology.* nr 4/2011.
- Kjellin, Olle. (2002) *Uttalet, språket och hjärnan. Teori och metodik för språkutvecklingen.* Stockholm: Hallgren och Fallgren.
- Kullberg, Birgitta. *Lust och undervisningsbaserat lärande.* (2004) Lund: Studentlitteratur.
- Lagerholm, Per. (2010) *Språkvetenskapliga uppsatser.* Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, Gunilla. (red) (1999) *Vygotskij och skolan. Texter ur Lev. Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet.* Lund: Studentlitteratur.
- Lundholm, Iréne. (2011) *Kan man sjunga sig till svensk prosodi? C-uppsats.* Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot språk och språkutveckling. Stockholms Universitet.
- Murphey, Tim. (1990). The song stuck in my head phenomenon: a melodic din in the LAD? *System, 18* (1), 53-64.
- Patel, Runa & Davidson, Bo. (2003) *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning.* Studentlitteratur.
- Pelkonen, Anna. (2008) *Tre sångerskor som andraspråksinlärare – en fallstudie om musikalitetens inverkan på andraspråksinläring och kunskaper i främmande språk.* Diss. Institutionen för språk, Jyväskylä universitet.
- Persson, Camilla. (2011) *Andraspråksinläring med hjälp av sånger och ramsor. Jag hade en gång en båt och Pelle Plutt. Examensarbete.* Luleå tekniska universitet. Institutionen för konst, kommunikation och lärande.
- Rosenberg, Susanne. (1994) *Visor i Gästrikland.* Gävle: Länsmuseet i Gävleborgs län.

Salcedo, Claudia Smith (2002) *The effects of song in the foreign language classroom on text recall and involuntary mental rehearsal*. Diss. Louisiana: Louisiana State University.

Skolverket. (2012a) *Utbildning i svenska för invandrare. Kursplan och kommentarer*. Västerås: Skolverket.

Skolverket. (2012b) *Läroplan för vuxenutbildningen 2012*. Västerås: Skolverket.

Ståhlberg, Malin (2009) *Talspråk och sångspråk. Sfi-pedagogers användning av musik och sång*. Examensarbete. Kungliga Musikhögskolan.

Säljö, Roger. (2013) *Lärande & kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Lund: Studentlitteratur.

Thulin, Sanna. (2012) *Svenska genom sång: en genväg till språkinläring?* Examensarbete. Lunds Universitet.

Tornberg, Ulrika. (2005) *Språkdiradaktik*. Kristianstad: Gleerups.

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, Lev S. (2001) *Tänkande och språk*. Göteborg: Daidalos.

Xia, Linda Dejin & Alexander, Loren (1987) Music as Mnemonic Device in Second Language learning I: *Journal of the Society for Accelerative Learning and Teaching*, vol. 12. s. 95-106 Spring & Summer.

Internetkällor:

Högskolan Dalarna. (2013) *Forskningsetiska anvisningar för examens- och uppsatsarbeten vid Högskolan Dalarna*. <http://www.du.se/Global/dokument/Styrdokument-ny/Forskning/3%20Regel/Forskningsetiska%20anvisningar%20f%C3%B6r%20examens-%20och%20uppsatsarbeten.pdf> (2015-02-25)

Kjellman Erics, Åsa. (2012) *Sång underlättar SFI-undervisning*. Sveriges radio, Mitt i musiken. <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1012&artikel=5359247> (2015-01-12)

Mannerheim, Filippa. (2013) De dansar och smakar på verben. I: *Alfa. Lärarförbundets tidning för lärare i svenska, SO-ämnen och språk*.
<http://www.lararnasnyheter.se/alfa/2013/01/14/dansar-smakar-pa-verben> (2015-01-12).

Migrationsverket. (2014) *Förändringar för nyanlända som bor i anläggningsboende från och med den 1 april*. <http://www.migrationsverket.se/Andra-aktorer/Kommuner/Nyhetsarkiv/Nyhetsarkiv-for-kommuner/2014-04-02-Forandringar-for-nyanlanda-som-bor-i-anlaggningsboende-fran-och-med-den-1-april.html> (2015-02-09)

Mälardalens högskola. (2012) *Reliabilitet*.
<http://www.mdh.se/student/minastudier/examensarbete/omraden/metoddoktorn/metod/reliabilitet-1.29074> (2015-05-16)

Sveriges Riksdag (2010) *Skollag (2010:800)*. http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K22 (2015-02-09)

Sveriges Riksdag (2011) *Förordning (2011:1108) om vuxenutbildning*.
http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Forordning-20111108-om-vuxe_sfs-2011-1108/?bet=2011:1108#K1(2015-02-09)

Bilagor

Bilaga 1. Intervjufrågor

Bilaga 2. Upplysningar till informanterna

Bilaga 3. Sånger i Andersson, 2010

Bilaga 4. Melodier som använts till sångerna i Bogren & Sundström, 2011

Bilaga 5. Sånger i Brandeby, 2008 och 2011

Bilaga 6. Sånger nämnda i tidigare forskning

Bilaga 7: Sånger och metoder som nämnts i intervjuerna

Bilaga 8. Noter på relativt okända visor nämnda i intervjuerna

Bilaga 1. Intervjufrågor

- Vilka sånger har du använt i undervisningen?
- Varför har du valt dessa sånger?
- Vilka slags sånger har du valt bort?
- Hur har du arbetat med sångerna?
- Vilka sånger och metoder har gett bäst resultat inlärningsmässigt?
- Vilka sånger och metoder tror du eleverna tyckt mest om?

Bilaga 2. Upplysningar till informanterna

I kontakten med informanterna har anvisningarna från Högskolan Dalarnas Forskningsetiska nämnd (2013) samt Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2002) beaktats enligt följande:

I. Den första kontakten med de presumtiva informanterna skedde via telefon.

- Informanterna fick i telefonsamtalet veta att det rörde sig om ett examensarbete vid Högskolan Dalarna.
- Arbetets syfte, innehåll och metod presenterades.
- Informanterna tillfrågades om de ville delta i intervju.
- De blev informerade om att de skulle avidentifieras i arbetet om de valde att delta.
- Informanterna bestämde plats och tid för intervjun.
- De fick veta att deltagandet var helt frivilligt och att de när som helst kunde dra sig ur.
- Kontaktuppgifter lämnades för att informanterna skulle kunna höra av sig om de ångrade sig eller hade några frågor.

II. Den andra kontakten gjordes individuellt som kompletterande e-post.

- Tre av informanterna ville ha intervjufrågorna skickade till sig via e-post, vilket gjordes. I dessa fall upprepades det som sagts ovan.
- Två av informanterna valde därefter att delta via e-post istället för intervju.

III. Muntlig direktinformation vid intervjuerna.

- I samband med intervjuerna informerades alla deltagande lärare om undersökningens syfte och metod, att de skulle vara anonyma i arbetet samt att insamlade data inte skulle användas i andra sammanhang.
- Deltagarna lovades återkoppling med de renskrivna anteckningarna för justering vid eventuella missförstånd, vilket skedde.
- Deltagarna lovades även att den slutgiltiga versionen av arbetet skulle skickas till dem.

Bilaga 3. Sånger i Andersson, 2010

- Balladen om Fredrik Åkare och den söta fröken Cecilia Lind (Cornelis Vreeswijk)
 - Relationer
 - Miljöbeskrivningar
 - Ordklasser
 - Liknelser och metaforer
- Du är min man (Helene Sjöholm och Bao)
 - Äktenskap, relationer
 - Sinnestämning, humör, lynne
 - Pronomen
 - Uttryck: spela roll, göra så gott man kan, tro på mig, slå rot
- Eifeltornet (Ted Gärdestad)
 - Relationer och kärlek
 - Geografi, kartor
 - Var kommer du ifrån? Var ligger ditt land?
 - Uttryck: tycka synd om, skylla sig själv, ställa till besvär
 - Ord: lura, svika
- Flickan i Havanna (Evert Taube)
 - Yrken
 - Miljöbeskrivningar
 - Tempus – presens
 - Ng-ord
 - Sje-ljudet
- I natt jag drömde (Cornelis Vreeswijk)
 - Motsatser: dröm-verklighet, krig-fred,
 - Olika tempus - preteritum
- Mitt lilla fejs och jag (Robert Broberg)
 - Kroppen, utseende
 - Rytmisering
 - Skriv ny text på refrängen med samma rytm
- Om du lämnade mig nu (Lars Winnerbäck och Miss Li)
 - Relationer: man/kvinna
 - Handling/konsekvens
 - Olika uttryck för titta, pussa.
 - Konditionalis
- På gatan där jag bor (Lena Philipsson)
 - Lycka
 - Bostadsområde, boendemiljö, Var bor du? Ditt kvarter? Måla sitt kvarter, hem
 - Hur ser familjer ut?
 - Ordklasser: verb, substantiv (singular-plural)
 - Olika uttryck för gråta
- Sommaren är kort (Tomas Ledin)
 - Väder, årstider
 - Ordklasser: adjektiv och verb
 - En/ett
 - Rytmisering "
 - Skriv ny text
 - Ord: olika ord för tidning, olika typer av tidningar

- Alla talar med varandra (Anders Edenroth, The Real Group)
- Barfotavisan (Mats Paulson)
- Blommig falukorv (Povel Ramel)
- Brev från Kolonien (Cornelis Vreeswijk)
- Bröllopsvals från Hagen (Stefan Andersson)
- Dag efter dag (Lasse Holm, Monica Forsberg)
- Då står pojkarna på rad (Thomas Eriksson, Orup)
- En dag på stranden (Tomas Ledin)
- En kväll i juni (Lars Berghagen)
- För kärlekens skull (Ted Gärdestad, Keneth Gärdestad)
- God Morgon (Lasse Holm, Torgny Söderberg)
- Hej, tummen upp (Inger Öhman, Inez Mallander)
- Jag är det fulaste som finns (Jojje Wadenius, Barbro Lindgren)
- Kalle Svensson (Trad, Mora Träsk)
- Lyckliga dagar (Ted Gärdestad, Keneth Gärdestad)
- Månaderna (Olle Widestrand)
- När du tar mig i din famn (Agneta Fältskog, Ingela Forsman)
- Oh Boy (Peps Persson)
- Pippis sommarvisa (Astrid Lindgren, Georg Riedel)
- Ring Ring, svenska versionen (Björn Ulvaeus, Benny Andersson)
- Rosa på bal (Evert Taube)
- Sarah (Mauro Scocco)
- Sjösala vals (Evert Taube)
- Sommaren är kort (Tomas Ledin)
- SOS, svenska versionen (Björn Ulvaeus, Benny Andersson, Stig Andersson)
- Sudda sudda (Gullan Bornemark)
- Tango ABC (Birger Nilsson, Katarina Gren)
- Teddybjörnen Fredriksson (Lars Berghagen)
- Vem kan segla (trad Åland)
- Växeln hallå (Lasse Holm, Gert Lengstrand)
- Årstiderna (Olle Widestrand)

(Andersson 2010: 60-63)

Bilaga 4. Melodier som använts till sångerna i Bogren & Sundström, 2011

- Blinka lilla stjärna
- Bockarna Bruse
- Broder Jakob
- De kommer från öst och väst
- Gubben Noak
- Hjulen på bussen
- I ett hus
- Imse vimse spindel
- Jag hamrar och spikar
- Med en enkel tulipan
- Moster Ingeborg
- My Darling Clementine
- Sill i dill
- Törnrosa
- Var bor du lilla råtta?
- Vi gå över daggstänkta berg

Bilaga 5. Sånger i Brandeby, 2008 och 2011

Dessa sånger har använts till lucktexter:

- Balladen om herr Fredrik Åkare och den söta Cecilia Lind (Cornelis Vreeswijk)
- En sång till modet (Mikael Wiehe)
- Mitt lilla barn (Jojje Wadenius)
- Ingen annan än du (Birgit Odén, Bjarne Henricsson)
- Mamarock (Ulf Dageby, Nationalteatern)
- Natt och dag (Ronny Eriksson)

I dessa sånger har författaren strukit under de långa ljuden:

- Ja må hon leva! (trad)
- Vem kan segla (trad Åland)
- Idas sommarvisa (Astrid Lindgren, Georg Riedel)
- Som stjärnor små (text: Evert Taube, musik: trad)
- Sång till friheten (text: Björn Afzelius, musik: Silvio Rodriguez)

Bilaga 6. Sånger nämnda i tidigare forskning

Bonde, 2007:

- O'Boy (Peps Persson)
- Tycker du om mig (trad)

Persson, 2011:

- Den som inte sjunger med i denna sång (mel. She'll be coming round the mountain)
- Jag hade en gång en båt (Cornelis Vreeswijk)
- Tomtarnas julnatt (Alfred Smedberg, Vilhelm Sefve-Svensson)

Ståhlberg, 2009:

- Du gamla du fria (Richard Dybeck)
- Du tycker du är vacker (trad)
 - o Ordföljd och placering av negation
- Ett och noll (Bo Kaspers Orkester)
 - o motsatser
- Flickorna i Småland (Karl Williams, Fridolf Lundberg)
- Heter du Ellen?, Tycker du om mig? eller Vart ska du gå min lilla flicka?
 - o övar på frågor och svar
- Himlen runt hörnet (Lisa Nilsson)
- Hon är så söt (Bo Kaspers Orkester)
- Höga berg och djupa dalar (trad)
 - o övar adjektiv
- Ja må han leva (trad)
- Mamma är lik sin mamma (Stikkan Andersson, Raymond Gilmore)
- Min hatt (trad)
 - o övar pronomen
- Sol, vind och vatten (Ted Gärdestad, Keneth Gärdestad)
 - o övar långa språkljud
- Somliga går med trasiga skor (Cornelis Vreeswijk)
 - o regelbundna rytmintervall
- Tomtarnas julnatt (Alfred Smedberg, Vilhelm Sefve-Svensson)
- Tre små gummor (trad)
- Vem vet? (Lisa Ekdal)
 - o övar betoning, långa ljud
 - o Texten är enkel och melodin är lätt att följa
- Änglamark (Evert Taube)
 - o stämmer med språkrytm och språkmelodi

Bilaga 7. Sånger och metoder som nämnts i intervjuerna

Sånger som passar för nybörjare eller spår 1:

- Alfabetssången (alfabetet på melodin till Blinka lilla stjärna)
- Blinka lilla
- Det regnar i Ragnars rabarberbatt (artikulationsövning)
- Du är så fin och jag tycker om dig (se noter i Bilaga 8)
- Ensam så låter det så här när man spelar
- Hamba Nathi med svensk text ”Vandra med oss för vägen är lång”
- Har du sett min cykelnyckel? (Tomas och Jujja Wieslander)
- Hela veckans blues (komponerad av en bekant till Mona)
- Hoppe Hoppe Hare
- Huvud axlar knä och tå (med rörelser)
- Imse vimse spindel
- Jag känner det i magen
- Kväller är i Tuna (trad) (se noter i Bilaga 8)
- Livet é en gåta (Stefan Forssén)
- Malins grå vantar (trad) (se noter i Bilaga 8)
- Månadsvisa ”Januari börjar året” (Betty Erenborg-Posse, Beethoven)
- Rya ya, rea ea (uppvärmningsövning)
- Skrämmarvisan (se noter i Bilaga 8)
- Små grodorna (med rörelser)
- Vad heter du då? Maria!
- Var inte rädd för mörkret (Erik Blomberg, Åsa Larsson) (se noter i Bilaga 8)
- Vem kan segla? (trad Åland)
- Var bor du lilla råtta? (Eleverna letar frågeord.)
- Äpplen å bananer(Tränar plural) (se noter i Bilaga 8)

Favoriter från ”*Sjung och träna svenska. 70 sånger för SFI-undervisningen*”:

- En hand
- Ett fint äpple
- Hur är det? (bra att lära sig detta, då vi ofta säger ”Hur är det” istället för ”Hur mår du?”) (Lena)
- Jag ska baka
- Kläder
- Nu är det vinter (Lena sjunger den vers som handlar om aktuell årstid)
- Ont i magen
- Stor, större, störst
- Veckan
- Vårdcentralen
- Väder
- Hem – Hemma (detta är svårt för många elever, de säger ofta ”Jag ska gå till hemma”) (Lena)

Mer avancerade sånger:

- Hon är så söt (Bo Kaspers Orkester)
 - o Titta på filmen de spelade in när de var på Cuba.
 - o Många gillar de latinamerikanska rytmerna (Josef)

- Håll mitt hjärta (Björn Skifs)
 - o Tema: Livet
 - o Den är bra för att den går så långsamt
 - o lucktext för att träna pronomen (Ingrid)
- Jag hade en gång en båt (Cornelis Vreeswijk, melodi: trad Västindien)
 - o Bra för att den är så repetitiv (Josef)
 - o Verb i preteritum och presens
 - o diskussion om krig och fred
- I natt jag drömde (Cornelis Vreeswijk, Ed Mc Curdy)
 - o bra att den går långsamt (Olivia)
 - o diskussion om krig och fred
- Min plats på jorden (Brolle)
 - o Först tittar och lyssnar man på Brolle på Youtube
 - o Lucktext (verb) (Ingrid)
 - o Tema: Vilken är din plats på jorden?
- Om du lämnar mig nu (L Winnerbäck)
 - o Diskutera känslor och relationer
- Strövtåg i hembygden (Gustav Fröding, Mando Diao)
 - o Stryka under adjektiv
 - o Prata om hembygden
 - o Lite för svårt att träna hemma (Ingrid)
- Sverige (Kent)
 - o i samband med nationaldagen (Ingrid)
- Sånt är livet (Anita Lindblom, Stikkan Carlsson, Bill Cook)
 - o I samband med detta kan man prata om orden sambo, särbo o.s.v. (Josef)
- Tusen bitar (Björn Afzelius)
 - o Mycket bra för eleverna förstår hela texten (spår 3)
 - o Björn Afzelius sjunger på lagom svår skånska, bra när man pratar om olika dialekter. (Josef)
- Undantag (Bo Kaspers)
 - o Lite svårt att förklara texten, men den har fungerat (Josef)
- Vad är en vänskap? (Ulla Hornborg, Josef Haydn)
 - o Använder endast vers 1, då de andra verserna är lite för svåra (Josef)
- Vem tar hand om hösten? (Lars Göransson)
 - o När man pratar om årstider. Sången handlar ju om alla årstider. (Josef)
- Visa vid vindens ängar (Mats Paulsson) (Josef)
- Öppna landskap (Ulf Lundell)
 - o Melodin upprepas vilket gör den lätt att lära sig (Josef)
- Av längtan till dig (Kajsa Stina Åkerström)

- Balladen om herr Fredrik Åkare och den söta fröken Cecilia Lind (Cornelis Vreeswijk)
- Blå, blå känslor (Tomas Ledin)
- Den fjortonde april (Olle Adolfsson)
- Elizabeth (Cornelis Vreeswijk) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- En kväll i juni (Lasse Berghagen)
- Flickan å kråkan (Michael Wiehe)
- För kärlekens skull (Ted Gärdestad)
- Hajar du de då Jack (Cornelis Vreeswijk) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Huvudlös för aftonen (Cornelis Vreeswijk) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Höstinato (Anna Cederberg Orreteg) (se noter i Bilaga 8)
- I folkviseton ”Kärleken kommer kärleken går” (Nils Ferlin, Torgny Björk)
- Idas sommarvisa (Astrid Lindgren, Georg Riedel)
- Jag vill ha en egen måne (Ted Gärdestad)
- Jag vill vara din Margareta (Sten & Stanley)
- Joe Hill (Fred Åkerström) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Kari ho följd med fåren (trad) (se noter i Bilaga 8)
- Morbror Franz (Cornelis Vreeswijk) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Om natten är alla änkor grå (Monica Zetterlund) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Sakta går vi genom stan (Monica Zetterlund) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Sol vind och vatten (Ted Gärdestad)
- Sommaren är kort (Tomas Ledin)
- Sverige, Sverige (Kent)
- Så flyger dom å flänger (trad) (se noter i Bilaga 8)
- Sång till Friheten (Björn Afzelius, Silvio Rodriguez)
- Ta en tablett – (Cecilia Bruce) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Teddybjörnen Fredriksson (Lasse Berghagen)
- Uppför Källarbacken
- Utan dina andetag (Kent)
- Vandraren (Nordman)
- Varning för hunden (Fred Åkerström) (Adam, har endast använt den till lyssning)
- Älska mig (Ainbusk Singers)

Lucia och jul, sånger för nybörjare eller spår 1:

- Den lilla lågan av eld (Eva Karin Wärberger)
- Hej tomtegubbar (trad)
- Nu tändas tusen juleljus (Emmy Köhler)
- Nu är det jul igen (trad)
- Råven raskar över isen (trad)
- Ute är mörkt å kallt (Luciasången)
- Vi komma vi komma från pepparkakeland (trad)
- Vi tänder ett ljus i advent (Stewe Gårdare)

Lucia och jul, mer avancerade:

- Det finns ljus i varje mörker (The Rose på svenska)
- Gläns över sjö och strand (Alice Tegnér, Victor Rydberg)
- Julen är här (Billy Butt, Sölve Rydell)
- Natten går tunga fjät (Luciasången)
- Julpolska (Nu har vi ljus) (Rafael Hertzberg, Johanna Ölander)
- Nej se det snöar (Felix Körling)
- Staffan var en stalleträng (trad)
- Tomtarnas julnatt (midnatt råder) (Alfred Smedberg, Vilhelm Sefve-Svensson)
- Tänd ett ljus och låt det brinna (Niklas Strömstedt, Lasse Lindbom)

Bilaga 8. Noter på relativt okända visor nämnda i intervjuerna.

Sångerna är nedskrivna så som de sjungs av informanterna, förutom i de fall som angetts med asterisk. Dessa sånger är avskrivna ur Rosenberg, 1994.

Du är så fin och jag tycker om dig (okänd upphovsman)

1. 2.

Du är så fin och jag tycker om dig ingen är så fin som du i hela världen hela världen

Kari hon följde fåren * (trad, efter Anna Svensson Ovensjö)

Ka - ri hon följ - de få - ren hon vi - la på spring - he - näs. Små kal - van dom sprang i - från e-na Små kal - van dom sprang i - från e-na men kil - ling - an dom följd mä -

Höstinato - Kanon (Anna Cederberg - Orreteg)

1 2 3
- - Se hur vin den ploc - kar al la röd gu la löv__ hör hur trä den su - sar i kör__
4
Bla den fal ler och sam las i en hög på__ mar ken u tan - för vår dörr

Malins grå vantar * (trad, sjungen i Österfärnebo)

Ma-lins grå van - tar kos-tar två slan - tar Ta dig en vant sätt den i pant och låt Ma lin få dan - sa

Var inte rädd för mörkret - Kanon (Erik Blomberg, Åsa Larsson)

Var in te rädd för mö rk ret ty lju set vi lar där Vi ser ju in ga stj ä r nor där in tet mörker är
Var in te rädd för mö rk ret som lju setshjär ta bär.

Så flyger dom och flänger * (trad, efter Ida Bohman, Sandviken)

Så fly-ger dom och flän-ger Så dy-ker dom och dän-ger Så hup-per dom å svän-ger Hupp en li-ten hupp å
 dans en li-ten dans å dan-sen på ro-sor In-gen kan dan-sa så lätt In-gen kan
 hup-pa så nätt, som vår-om lis-sel-stin-ta He-la da-gen all går hon i vall, i lun-den den grö na
 Pap-pa å ja' mam-ma å far pap-pa å ja mam-ma å far tup-pen å vår liss-la hö-na

Skrämmarvisan (upphovsman okänd)

Jag vill in-te skräm-ma dig, jag vill ba-ra loc-ka dig att se, ja att se. (för)
 Kraf-ten finns hos dig och mig, styr-kan är att se sig själv så här, just så här. (och)
 him-me-len och mo-der jord or-kar bä-ra vå-ra liv en stund, li-ten stund.
 om du kän-ner hjälp-lös-het, vet att li-ten kan bli rik-tigt stor, väl-digt stor.

Äpplen och bananer (upphovsman okänd)

Äpp-len och ba-na-ner, a-pel-si-ner ap-ri-ko-ser, ka-ra-mel-ler och tab-let-ter, fär-ska tid-nin-gar!

Kväller är i Tuna * (trad, efter Anna Andersdotter, Bro, Ovansjö)

Kväl-ler är i Tu-na mitt fä dri-ver hem. Säng-en hon står bäd-da och gos-sen lig-ger i
 gröt-en han står ko-ka å ske-a lig-ger i. Kör på! Lätt gå! Kväl-ler är ä nu.

* Finns i boken: Rosenberg, Susanne. (1994) *Visor i Gästrikland*. Gävle: Länsmuseet i Gävleborgs län.